

[K] **JAAP VAN ZWEDEN, DE NEDERLANDSE
CHEF-DIRIGENT VAN DE FILHARMONIE**

Sinds september 2008 is de Nederlander Jaap van Zweden chef-dirigent bij het Koninklijk Filharmonisch Orkest van Vlaanderen, kortweg de Filharmonie. Recentelijk nam de carrière van Van Zweden een hoge vlucht. Naast gastdirecties bij befaamde orkesten als het Orchestre National de France of de Nederlandse Opera, heeft hij op dit moment vier orkesten onder zijn hoede. De nieuwe chef-dirigent van de Filharmonie leidt sinds 2007 het Dallas Symphony Orchestra. In zijn thuisland dirigeert hij de twee Nederlandse radio-orkesten. Toch zette hij pas in 1996 de stap naar het dirigeren.

Opvallend in de reacties op recente concerten met Van Zweden, is de enorme dynamiek die hij uitstraalt. De orkestleden van het Dallas Symphony ervoeren het eerste optreden van Jaap van Zweden als een energieboost die daarna wekenlang aanhield. Nog voor zijn aanstelling bij de Filharmonie noteerde de recensent van *De Morgen* dat met Van Zweden “de Filharmonie op een hoger technisch niveau speelde en met een mate van trefzekerheid die dit nochtans degelijk orkest tot op heden niet vaak bereikte.”

De energie en discipline waarmee Van Zweden zijn orkesten te lijf gaat, is niet vreemd aan de manier waarop hij van kindsbeen af rigoureuus opgeleid werd. Jaap van Zweden was voorbestemd om vioolvirtuoos te worden. Thuis zag hij de musici in en uit lopen. Vader Van Zweden speelde piano en repeteerde achter het cymbalon met zigeunermusici. In de platenkast van de ouders zat een ruime collectie Brahms, Beethoven en Bruckner. Zijn vader studeerde zo veel mogelijk met zijn zoon. Al toen hij jong was, liep in het weekend de studie op tot zeven à acht uur per dag. Maar al vanaf zijn negende jaar bestond er bij Jaap van Zweden geen twijfel

Jaap van Zweden (°1960), Foto Marco Borggreve.

over dat hij zich de rest van zijn leven zou wijden aan de muziek.

Op zijn zestiende vertrok Van Zweden naar de gereputeerde Juilliard School in New York en hij kwam terecht in de klas van Dorothy DeLay. De vioolpedagoge had al een reeks vioolvirtuozen opgeleid, waaronder Schlomo Mintz en Nigel Kennedy. Toen hij naar Nederland terugkeerde, kreeg hij op zijn negentiende de betrekking van concertmeester bij het Koninklijk Concertgebouworkest aangeboden.

Het Concertgebouworkest staat tegenwoordig bovenaan in de lijstjes van de beste symfonische orkesten ter wereld. In de zestien jaar dat Van Zweden er werkte, kreeg het de beste dirigenten over de vloer. Als concertmeester had hij het privilege om de allerbesten uit het vak op anderhalve meter afstand te observeren. Bernard Haitink, Nikolaus Harnoncourt, Carlo Maria Giulini, Eugen Jochum en Georg Solti citeert hij als zijn grootste invloeden. Zijn grootste bewondering gaat uit naar Leonard Bernstein. Al meer dan eens is opgemerkt dat zijn fysieke manier van dirigeren doet denken aan “Lenny” Bernstein. Bij een productie met Bernstein deed Van Zweden zijn allereerste dirigeerervaring op. Bij een repetitie in een nieuwe Berlijnse concertzaal wilde Bernstein het orkest liever vanuit de zaal beoordelen en vroeg Van Zweden om het dirigeren even over te nemen. De concertmeester weigerde eerst uit gebrek aan ervaring. Maar Bernstein kon hem overtuigen.

Bij Van Zweden rijpte het gevoel dat hij zichzelf meer als een musicus tout court zag dan als een

violist. Ondanks zijn erkenning als instrumentalist beseftte hij dat het vioolspelen het resultaat was van enorm zwoegen. Het kneden en vijlen aan de orkestklank ging hem beter af. Er zijn wel meer violisten die het dirigentschap ambiëren. Maar het voordeel bij Van Zweden is dat hij het orkestapparaat van binnenuit kent. Aan zijn orkestjaren hield hij een blijvend respect voor de musici over. Sinds hij de knoop doorhakte om te dirigeren, liet hij de viool achterwege. Liever geen violist meer zijn, dan eentje die niet op de top van zijn kunnen presteert. Zo perfectionistisch redeneerde Van Zweden.

Het eerste concert dat hij met de Filharmonie gaf, was in november 2005. Het klikte meteen met de orkestleden en toen een nieuwe chef-dirigent als opvolger van Daniele Callegari moest worden gekozen, stond Jaap van Zweden bij de orkestleden op de eerste plaats.

Het contract van Jaap van Zweden houdt in dat hij telkens acht weken per jaar voor het orkest reserveert, aangevuld met tournees en cd-projecten. Zijn ervaring is complementair met die van hoofdirigent Philippe Herreweghe. Van Zweden neemt creaties en het Vlaamse symfonische repertoire voor zijn rekening. Bij het Nederlandse Radio Filharmonisch Orkest heeft hij met nieuwe muziek al een vaste stek in het Concertgebouw tijdens de zaterdagmatineeën. Die progressieve programmering wil van Zweden nu bij de Filharmonie voortzetten. Zijn aandeel in het repertoire van het orkest reikt vanaf de symfonieën van Mahler tot de hele twintigste eeuw. Toch hoopt hij met de zegen van Herreweghe af en toe een Beethoven te mogen dirigeren. Die klassieke stijl ervaart hij voor het orkest als het dagelijkse brood.

Van zijn eerste contacten met de Filharmonie onthield hij enkele prioriteiten om het niveau van het orkest nog op te krikken. Hij leerde het orkest kennen als een ruwe diamant die in een week tijd op spectaculaire wijze geslepen kon worden. Nu wil hij verder werken aan de homogeniteit van de strijkers. Het orkest moet naar zijn mening nog sneller van repertoire kunnen wisselen. Ook het tempo waarin een nieuw programma wordt ingestudeerd, moet omhoog. Van Zweden kreeg al aangewreven dat hij een ongelofelijke controle-freak is. Zijn Spartaanse muziekopvoeding heeft invloed op zijn arbeidsethos. Hij zweert bij 110%

voorbereiding om 90% resultaat te krijgen tijdens het concert.

De kersverse opname van de vijfde en tevens populairste symfonie van Dmitri Sjostakovitsj licht een tip van de sluier over de muzikale chemie die tussen Van Zweden en de Filharmonie kan ontstaan. Precisie en vurig temperament gaan in de symfonie voortdurend hand in hand. Eindelijk heeft het orkest ook zicht op een eigen zaal. Een ingrijpende restauratie van de Antwerpse Elisabethzaal die aansluit bij de behoeften van het orkest werd in september 2008 goedgekeurd door de Vlaamse Regering. De aanstelling van Van Zweden vindt plaats op een scharniermoment voor de Filharmonie.

VÉRONIQUE RUBENS

Zie www.defilharmonie.be.
